

Művelődéstörténet

Pálos rend

Rostás László Ybl-díjas építésszel Sütő Zoltán beszélget

A pálos rendről nem véletlenül kering számos legenda. Az okok első rétege mindjárt a magyarság Kárpát-medencébe történő bejövételének (Kr. u. 895?) korára vezethető vissza, minekutána a mai napig tisztázatlan az akkori népesség vallási hovatartozása. A legelnagyoltabb kép – a nyereg alatt húst puhító barbár hordáról – ezzel a kérdéssel egyáltalán nem foglalkozott. Ehhez képest a 20. század elejétől datálható igényesebb kutatások már összetettebb, és egyben fejlettebb vallások egymás mellett éléséről tesznek említést, míg az 1980-as évektől a bevonuló magyarság kereszténysége is felmerült. Ez utóbbi körül azóta is maradtak értelmezési bizonytalanságok, lévén a szerzők hivatkozási alapját a feltárt sírokban talált keresztekre alapozzák. A jelenség tényleg feltűnő, és igényel érdemi értelmezést, azonban a leletek alatt minden esetben egyenlő szárú keresztet kell érteni, s ezek alapján a magyaroknak a mai értelemben vett kereszténységet tulajdonítani vagy esetleg csak a mai használat szerinti „keresztény” szót vallásuk azonosításaként használni, zavaros elképzelések előtt nyit utat. Az egyenlő szárú kereszt mint szimbólum, semmiképp nem tekinthető azonosnak az egyenlőtlen szárú kereszttel – mely utóbbi mintegy 2000 éve a mai értelemben vett kereszténység szimbóluma.

Felmerült ezzel kapcsolatban a manicheus kereszténység lehetősége is, nem feltétlen alaptalanul, lévén a manicheizmus a kereszténység zoroasztrizmus szerint átértelmezett leágazása, mely úgy a Perzsa Birodalom környezetében, mint később is vissza-visszatérően éreztette hatását egészen Nyugat-Európával bezárólag (bogumilok, katarok, husziták). Ez idáig azonban nem került elő olyan forrás, ami alapján a kérdés megnyugtatóan tisztázható lenne.

A helyzetet a dolog természete szerint még problémásabbá teszi, hogy az adott korban Magyarország megfelelő erővel rendelkezett a külső befolyások kizárásához, s épp csak elkezdődött az ország integrálása az új vallási környezethez. A végül nyilvánvalóan erőszakos keresztény térítésből következő belső viszályok ismertek, és nyilvánvaló, hogy voltak törekvések az egyelőre jelenleg homályban lévő hagyomány valamilyen átörökítésére az immár elkerülhetetlen kereszténység eszmerendszerébe. Sokak szerint az 1215-től, Boldog Özséb által indítványozott rendalapítás – mely pálos rendként 1250-ben nyert a Szentszéktől hivatalos elismertséget – éppen egy ilyen törekvés eredménye volt.

Tény, hogy a pálos rend ezt követően jelentős szerepet játszott a mindenkori uralkodó környezetében, beleértve az uralkodók szűkebb családi kötelékébe tartozó gyermekek nevelését is. Tény, hogy különös és eltérő a többi keresztény rendhez képest a névválasztáshoz kötődő szellemiség, lévén Thébai Szent Pál remete volt, és névadójához hűen a pálos rend is támogatta a remete élet- és kontemplációs gyakorlatot. Mindez a vele járó titokzatosság miatt nyilván már a maga korában is alkalmat kínált – alappal és alap nélkül egyaránt – a rend körüli legendák megjelenésére. Ezt a késztetést pedig tovább fokozta II.

Józsefnek a rend teljes ellehetetlenítésére, betiltására tett kísérlete, ami egyébként vagyonának teljes elkobzásával járt. A szerzetesek illegalitásba kényszerültek, s csak a lengyelországi oldalág tarthatta meg nyilvános működését. Bár a két világháború között lengyel szerzetesekkel megtörtént a rend visszatelepítése, ennek azonban a szovjet uralom vetett véget. Másodízben néhány ingatlan visszaadását követően 1989-től vette kezdetét az újraéledés. Azonban a rend lengyelországi leágazása nem tartalmazta és nem is tartalmazhatta az alapítói hagyományt és gyakorlatot, hanem hasonult az európai rendek szokásos rendtartási gyakorlatához. Ilyen módon a visszatelepített rend nem tud és nem tudhat az eredeti pálos hagyomány méltán feltűnést keltő, emlékezetben és írásos nyomokban itt-ott megőrzött fragmentumairól.

A tárgy fontossága és érdekessége indokolná, hogy a még elérhető tárgyi és nyelvemlékek rendszerezett feltárása intézményi keretek között megkezdődjön. Erre azonban bizonyára még várni kell. Ugyanakkor létrejöttek magánkezdeményezések, melyek lehetőségeik szerint saját koncepcióval vállalkoznak a múlt értelmezésére. Rostás László építészmérnök jutott talán legmesszebb. Szisztematikus gyűjtőmunkája eredményeként nagy mennyiségű írásos és tárgyi anyagra támaszkodik, s kitartása eredményeként egyre tisztább mozaikját lehet kirakni a messze múltba vezető hagyománynak. A mellékelt videóban véleményének tiszteletben tartása mellett igyekeztünk elgondolásairól átfogó képet adni.

<https://www.femmeharmone.com/a-noi-dimenzio/iii-efolyam-1-szam/muvelodestortenet7/palos-rend-rostas-laszlo-ybl-dijas-epitessel-suto-zoltan-beszelt/>